

УДК 343.343.6

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.3.34>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ

Курилюк Юрій Богданович,

доктор юридичних наук, доцент,
начальник управління адміністративної юрисдикції
Адміністрації Державної прикордонної служби України

У статті здійснено кримінально-правову характеристику об'єктивних і суб'єктивних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України, якою встановлюється відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

Установлено, що державний кордон України в Автономній Республіці Крим і деяких районах Донецької та Луганської обл., незважаючи на акти російської агресії, так і залишається в тих самих межах, які були до їх окупації Росією. Проте з об'єктивних причин українські органи державної влади нині не можуть забезпечити недоторканність цієї ділянки державного кордону України, що призводить до потрапляння на тимчасово окуповані території та з них злочинних формувань, контрабандних товарів, нелегальних мігрантів тощо. Криміналізація діяння, передбаченого ст. 332-1 КК України, є важливим аспектом створення умов для належної захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз у прикордонній сфері. Запровадження вітчизняним законодавцем відповідальності за вказане порушення здійснено з метою забезпечення особливого правового режиму, встановленого на окупованій території, задля недопущення потрапляння з їхнього боку різного роду протиправних проявів, задля яких був запроваджений прикордонний режим.

Визначено, що після схвалення законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території України у Донецькій та Луганській областях», державний кордон України змінив свій правовий статус і набув правового статусу меж тимчасово окупованої території України. Саме тому зазначені діяння мають кваліфікуватися як порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповані території або виїзду з них, а не як незаконне перетинання державного кордону України.

Ключові слова: державний кордон, тимчасово окупована територія, порушення порядку, склад кримінального правопорушення.

Kuryliuk Yurii. Criminal liability for violation of the procedure of entering the temporarily occupied territory of Ukraine and leaving it

The article describes the criminal-legal characteristics of the objective and subjective features of the criminal offense covered by the Art. 332-1 of the Criminal Code of Ukraine, which establishes liability for violation of the procedure of entering the temporarily occupied territory of Ukraine and leaving it.

It is established that the State border of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea and some districts of Donetsk and Luhansk regions, despite the acts of Russian aggression, remains within the same limits that existed before their occupation by Russia. However, currently because of the objective reasons the Ukrainian authorities are unable to ensure the inviolability of this part of the State border of Ukraine, which causes the getting into and from the temporarily occupied territories of the criminal groups, smuggled goods, illegal migrants, etc. Criminalization of the action provided for by the Art. 332-1 of the Criminal Code of Ukraine, is an important aspect of creating conditions for proper protection of vital interests of an individual, society and the State from real and potential external and internal threats in the border area. The introduction by the domestic legislator of the liability for the said violation was carried out in order to ensure a special legal regime established in the occupied territory, for the purpose to prevent them from getting all sorts of illegal manifestations, for which the border regime was introduced.

It is determined that after the approval of the laws of Ukraine "On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine" and "On peculiarities of the State policy on ensuring the State sovereignty of Ukraine in the temporarily occupied territory of Ukraine in the Donetsk and Lugansk regions", the State border of Ukraine changed its legal status and acquired the legal status of the limits of the temporarily occupied territory of Ukraine. That is why these actions should be qualified as violation of the order of entry into or leaving from the temporarily occupied territories, but not as an illegal crossing of the State border of Ukraine.

Key words: State border, temporarily occupied territory, violation of the order, composition of a criminal offense.

У лютому – березні 2014 року відбулась безпрецедентна не лише для україно-російських двосторонніх відносин, а й для післявоєнного світового порядку загалом подія – окупація Росією (постійним членом ради Безпеки ООН) частини території України (держави – засновниці ООН), яка згодом трансформувалась у незаконну анексію [1, с. 187] та захоплення озброєними формуваннями окремих районів на Сході України. Ці події зумовили кардинальні зміни в політичному, економічному та правовому житті населення України; призвели до появи додаткових неприродних кримінологічних і правових загроз, колізій та проблем [2, с. 35].

Змінився й вектор злочинності в нашій державі, за якого у 2014 році мало місце абсолютне зростання не тільки злочинів проти основ національної безпеки України (+519), проти порядку несення військової служби (військових правопорушень) (+3 784) чи проти миру, безпеки людства та міжнародного порядку (+9), але й у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації (+589) [3, с. 10].

У результаті російської агресії українські органи державної влади були позбавлені можливості забезпечити недоторканність низки ділянок державного кордону України, а тому до тимчасово окупованої території України (далі – ТОТУ) з інших держав можуть потрапити злочинні формування, контрабандні товари, нелегальні мігранти тощо, оскільки, як справедливо відзначає В.Л. Ортинський, «у Донецькій і Луганській обл. постійно відбувається безконтрольне перетинання державного кордону, у цих регіонах продовжують діяти організовані групи та злочинні організації, які займаються незаконним розповсюдженням зброї, наркотичних засо-

бів і прекурсорів, умисним знищенням чи пошкодженням майна, крадіжками, грабежами, розбоями, умисними вбивствами, нанесенням тяжких тілесних ушкоджень тощо» [4, с. 8].

Саме тому для забезпечення належного правопорядку, правового урегулювання правовідносин, про виникнення яких раніше у законодавця і думки не виникало, державі довелося в авральному порядку схвалювати низку законодавчих актів. Чи не найпершим з них став Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на ТОТУ». Перехідними положеннями цього Закону, зокрема КупАП, доповнено новою ст. 204-2, а КК України – новою ст. 332-1, що передбачають юридичну відповідальність за порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї.

Встановлення кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї А.О. Данилевський і Ю.О. Данилевська розглядають як інструмент правового реагування на загрозу територіальній цілісності України [5, с. 70]. Враховуючи ту небезпеку, що нависла над нашою країною, К.М. Глухова наголосила на надзвичайній актуальності та своєчасності включення до КК України ст. 332-1 [6, с. 194].

Під час дослідження кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, як зауважує А.А. Нікітін, визначальним є безпосередньо склад правопорушення як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, а тому першочергового вивчення потребує власне склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України, та адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 204-2 КУпАП, особливості законодавчого закріплення їх ознак [7, с. 28].

Особливості кримінально-правової норми ст. 332-1 КК України та суспільних відносин у цій сфері дають підстави вважати, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень у прикордонній сфері, у т.ч. порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, є суспільні відносини, що забезпечують встановлений і врегульований законодавством про державний кордон збалансований стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних інтересів людини, суспільства й держави (прикордонну безпеку України) [8, с. 200–201].

Безпосередній же об'єкт, як справедливо відзначає В.О. Навроцький, є частиною родового об'єкта, що за своєю суттю не може збігатися з останнім, як ніколи частина не збігається з цілим [9, с. 164]. Наукова думка щодо безпосереднього об'єкта порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї не має одностайності та має подекуди кардинально різні точки зору.

Зокрема, В.В. Федосєєв вважає, що безпосереднім об'єктом порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї є «суспільні відносини, що складаються у сфері забезпечення режиму державного кордону України, прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску через державний кордон України» [10, с. 162]. Я.О. Кушнір вважає, що таким об'єктом є «суспільні відносини, що встановлюють належний, законодавчо встановлений порядок в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї» [11]. Схожої позиції дотримуються Є.Л. Стрельцов і А.М. Притула (встановлений порядок в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї [12, с. 44]), а також О.В. Кришевич та В.С. Ковальський (порядок в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї [13, с. 766]) та ін.

Якщо з В.В. Федосєєвим категорично неможна погодитися, оскільки запропонована ним позиція радше стосується безпосереднього об'єкта незаконного перетинання державного кордону України, то до позицій інших зазначених авторів є певні зауваження.

Так, Я.О. Кушнір, надаючи визначення безпосереднього об'єкта вказаного протиправного діяння, одночасно застосовує по відношенню до правил в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї дві групи понять: «вста-

новлюють належний» та «законодавчо встановлений». Зазначене надто ускладнює розуміння змісту поданої автором позиції, за якої не зрозуміло: що і чим встановлено та що і чому має належати? По-друге, неправильним вважаємо підхід щодо визнання безпосереднім об'єктом виключно *порядку*, який врегульовує в'їзд на ТОТУ та виїзду з неї, оскільки доктринаю вже давно встановлено, що безпосередній об'єкт «завдає шкоди конкретним суспільним відносинам, що охороняються» [14, с. 56] та «відображає основний зміст того чи іншого правопорушення, його антисоціальну спрямованість, він більшою мірою, ніж інші об'єкти визначає ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння і тяжкість наслідків, що настали або могли настати» [15, с. 101].

Думається, що законодавець, встановивши ст. 332-1 КК України кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, поставив під охорону не сам порядок в'їзду/виїзду, а ті суспільні відносини, що покликані ними охоронятися. Саме тому варто погодитися з позицією А.А. Нікітіна [7, с. 72] та В.І. Антипова [16, с. 131], які вважають, що у цьому разі безпосереднім об'єктом варто вважати «суспільні відносини щодо забезпечення особливого правового режиму на ТОТУ». Проте твердження авторів щодо включення до складу безпосереднього об'єкта порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї таку компоненту суспільних відносин як «відновлення в межах ТОТ конституційного ладу України» є надто перебільшеним. Навряд чи положення ст. 332-1 КК України здатні та покликані відновити конституційний лад, основними ознаками якого є «народний суверенітет, виборність влади, розподіл державної влади, непорушність і невідчужуваність загально визнаних прав і свобод людини» [17, с. 78].

Під час аналізу вже самих правових заборон, що передбачені зазначеною статтею, увагу привертає чітко виражений бланкетний характер її диспозиції – об'єктивна сторона кримінального правопорушення, яка насамперед, проявляється у вчиненні суспільно небезпечного діяння, що полягає у порушенні «*порядку в'їзду*

на ТОТУ та виїзду з неї». Видається доволі сумнівним зазначення законодавцем в диспозиції ст. 332-1 КК України сполучника «та», який, з формальної точки зору, для притягнення особи до відповідальності за цими статтями потребує одночасного порушення особою як в'їзду на ТОТУ, так і виїзду із неї. Варто зманисти цей сполучник на «або», що дасть змогу здійснювати більш чітку кваліфікацію діяння та унеможливить уникнення особами відповідальності за їх вчинення.

Суспільна небезпечність протиправного діяння, передбаченого ст. 332-1 КК України, проявляється у формі дії шляхом порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, визначених відповідними законами та підзаконними нормативно-правовими актами. З цього приводу Г.З. Яремко слушно відмічає, що у бланкетних диспозиціях, що належать до суспільно небезпечної дії (активної поведінки особи), необхідно звернутися до іншогогалузевого нормативного матеріалу, щоб чітко визначити, в чому конкретно полягала протиправна дія, які конкретні приписи при цьому були порушені [18, с. 252].

Тому для належної кваліфікації кримінального правопорушення, яке розглядається, слід встановити нормативно-правові акти певної галузі права, що регулює охоронювані КК України суспільні відносини. Насамперед це пов'язано із специфікою кримінальної протиправності діяння, передбаченого ст. 332-1 КК України, що полягає, зокрема, в тому, що воно є наслідком порушення кримінально-правових норм з бланкетною диспозицією.

Під час конкретизації порушеного порядку вагомим є визначення рівня допустимості тих чи інших некримінальних нормативно-правових актів, які визначають і регламентують певний порядок в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї.

Проведеним аналізом чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів України встановлено, що на рівні закону загальний порядок в'їзду на ТОТУ визначений Законами України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на ТОТ України» і «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над ТОТ у Донецькій та Луганській обл.».

Перший із зазначених законів, визначивши межі так званої кримської ТОТУ, у ст. 10 встановив загальний порядок в'їзду осіб на ТОТУ та виїзду з неї. Зокрема визначено, що громадяни України мають право на вільний і безперешкодний в'їзд на ТОТУ та виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, а іноземцям та особам без громадянства також є необхідним відповідний спеціальний дозвіл. Однак ці норми мають загальний характер, які більш конкретизовано викладені у Порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 367.

На відміну від Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на ТОТУ», що стосується кримської частини ТОТУ, Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над ТОТ в Донецькій та Луганській обл.» визначає тільки вимогу щодо в'їзду на так звану донбаську ТОТУ виключно через контрольні пункти в'їзду-виїзду без деталізованого переліку документів, які дають право в'їзду на ТОТ та виїзду з неї. Відповідно до ст. 12 цього Закону більш деталізований порядок в'їзду/виїзду визначається Урядом України. У розвиток цього положення Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 815 затверджено Порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на ТОТ у Донецькій та Луганській обл. і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій.

Важливим для кваліфікації порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї є, наприклад, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 415-р «Про внесення змін у додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 466», яким морські порти «Севастополь», «Євпаторія», «Керч», «Феодосія» та «Ялта» виключено з переліку морських портів України, відкритих для заходження іноземних суден, а тому здійснення через них в'їзду на ТОТУ або виїзду з неї з того часу стало неправомірним.

Низка розпорядчих документів Кабінету Міністрів України була схвалена й щодо тимчасового закриття пунктів пропуску

на тимчасово неконтрольованій українсько-російській ділянці державного кордону, розташованих у межах окремих районів Донецької та Луганської областей. Такими, зокрема, є розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.01.2015 № 50-р щодо закриття пунктів пропуску «Донецьк», «Луганськ» та «Іловайськ» та від 18.02.2015 № 106-р щодо закриття 23 пунктів пропуску через державний кордон України, що межує з Росією.

Окремо варто наголосити на певній декларативності та заполітизованості Постанови Верховної Ради України від 17.03.2015 № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської обл. ТОТУ». До набрання чинності останнім згаданим Законом положення цієї постанови суперечили вимогам ст. 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на ТОТУ», а вже після визнання деяких районів Донецької та Луганської обл. тимчасово окупованими на законодавчому рівні актуальність цієї постанови українського парламенту втрачається взагалі. Тому вона не повинна та не може впливати на кваліфікацію розглядуваних протиправних діянь [19, с. 211].

Із вищезазначених законодавчих положень також впливає ще одна обов'язкова ознака об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї – місце вчинення цього діяння. У цьому контексті слушним запитанням задається В.В. Федосєєв: «...чи можна розглядати лінію, яка проходить між материковою Україною та ТОТ АР Крим, як лінією, яка визначає межі території України?» [10, с. 163]. Відповідь на це питання може бути виключно негативною. Державний кордон України в межах ТОТУ нині так і залишився у тих самих межах, що був до окупації, однак вони змінили свій правовий статус на «*межі тимчасово окупованої території*».

За таких обставин не можна погодитися з висновком Т.В. Родіонової, яка, провівши аналогію із тлумаченням змісту об'єктивної сторони інших кримінальних правопорушень, що пов'язані з перетинанням певних кордонів, меж, зон тощо (ст.ст. 201, 267-1, 305, 332 КК України), констатує, що місцем порушення порядку

в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї є *лінія розмежування* між контрольованою Україною територією і ТОТ [20, с. 136].

Схожої хибної позиції дотримується і Т.Є. Огнев, який вважає, що місце порушення порядком в'їзду на ТОТУ або виїзду з неї – адміністративний кордон з ТОТУ [21, с. 5]. Насамперед, чинним законодавством визначено, що ТОТУ мають не адміністративні кордони, а мають певні межі та вони (межі) не обмежені тільки адміністративною межею, наприклад між АР Крим і Херсонською обл. Якщо погодитись із твердженням Т.Є. Огнева та Т.В. Родіонової, то за незаконний в'їзд/виїзд осіб через, наприклад, аеропорт Сімферополя чи морський порт Севастополя не наставатиме кримінальна відповідальність ст. 332-1 КК України. Однак, чинна на сьогодні судова практика та здоровий глузд говорить про протилежне. У цьому випадку слід говорити не про «*адміністративний кордон*» чи «*лінію розмежування*», а про законодавчо визначені «*межі тимчасово окупованої території*».

Заради справедливості варто також відзначити, що межі ТОТУ пролягають не тільки вздовж неконтрольованих Україною ділянок державного кордону, але і вздовж певних територіальних адміністративних межах та географічних точках, що законодавчо встановлені ст. 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та відповідно до ст. 1 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на ТОТ у Донецькій та Луганській обл.» Указом Президента України від 07.02.2019 № 32/2019 «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській обл.».

Хоча дата і час вчинення правопорушення не має суттєвого значення для кваліфікації порушень порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, проте знання періоду часу (пора року, місяць, день тижня і час доби) може вплинути на призначення покарання, а також «дає змогу правильно організувати рейди і патрулювання, збільшивши їх кількість в періоди, найбільш небезпечні з точки зору частоти скоєних правопорушень» [22, с. 461].

Проведений аналіз справ про порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї упродовж 2017–2019 років, показав, що таке порушення здебільшого вчиняється у березні – квітні (20,57%) та липні – серпні (20,56%), а найменше – у січні (3,45%). Однак аналізоване правопорушення, незважаючи на те, що воно безпосередньо пов'язане з ТОТУ і мало б виявлятися в контрольних пунктах в'їзду-виїзду, у 64,19% випадків виявляється в пунктах пропуску через державний кордон. В основному (56,67%) порушення правил в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї здійснюються впродовж понеділка – вівторка, а найменше – в суботу і неділю (10%). При цьому, також варто відзначити, що абсолютна більшість з порушень порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї вчиняються одноосібно (95,36%) з 7 ранку до 16 год. дня (50,46%), а найменше – з 1 год. ночі до 5 год. ранку.

Суб'єкт порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї є загальним – фізична особа, яка досягла 16-річного віку, та особливостей для кваліфікації немає. Крім того, усі засуджені за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України, мають українське громадянство та здебільшого (70%) є мешканцями міст, розташованих поблизу меж ТОТУ.

Результати вивчення емпіричної бази за віковою ознакою правопорушників показали, що більшість осіб (51,83%) на момент порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї мали вік від 45 років і старше, що також відрізняє цей вид протиправної діяльності від інших правопорушень у прикордонній сфері. Зазначений показник свідчить, що це «особи в розквіті фізичних сил, у віці, що є найбільш продуктивним і працездатним, адже вік є не тільки біологічним, а й соціальним ступенем у розвитку людини» [23, с. 79]. Також більшість (86,67%) осіб, засуджених за порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з нього, не мали кримінального минулого. Лише 13,33% раніше притягалися до кримінальної відповідальності, при цьому 50% вчинили правопорушення, не відбувши попереднє покарання. Щодо кримінальної спрямованості вивчених осіб в Україні, то необхідно відзначити, що

чверть від тих, хто мав попередню судимість, вдруге притягаються до кримінальної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України. Решта мали попередню судимість за вчинення, як правило, корисливих майнових кримінальних правопорушень (крадіжки, грабежі, розбої).

На цьому варто перейти до характеристики суб'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї. Хоча, за загальним правилом, мета вчинення протиправного діяння вважається факультативною ознакою, проте, з огляду на зазначення її в диспозиції ст. 332-1 КК України («з метою заподіяння шкоди інтересам держави»), вона набирає обов'язковості для кваліфікації цього кримінального правопорушення.

Визначивши зазначену мету, як слушно зауважує Я.О. Кушнір: «законодавець конкретизував можливе психічне ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до вчинюваного ним діяння, яке повинно характеризуватися прямим умислом» [11]. Однак що ж варто вважати під «інтересами держави» в контексті заподіяння їм шкоди порушенням порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї? Думки з цього приводу науковців і практиків значно різняться.

Наприклад, у контексті диспозиції ст. 332-1 КК України В.С. Ковальський і О.В. Кришевич під інтересами держави розуміють «інтереси безпеки держави, безпеки установ, організацій, підприємств будь-якої форми власності, а також безпеки людини, тобто негативні та/або невідворотні зміни в об'єкті правопорушення» [13, с. 768]. Т.Є. Огнєв зазначає: «цілеспрямований характер порушення порядку в'їзду на ТОТУ або виїзду з неї, що полягає у завданні шкоди суверенітету, територіальній цілісності, охороні державному кордону України, державній, економічній, інформаційній, екологічній безпеці, охороні землі як національного багатства, захисту прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо» [21, с. 140], а Є.Л. Стрельцов і А.М. Припула відзначили, що «під заподіянням шкоди інтересам держави слід розуміти заподіяння шкоди національним інтересам у будь-якій сфері, зокрема об'єктам наці-

ональної безпеки – людині і громадянину, суспільству, державі» [12, с. 46].

Слід зазначити, що проблема визначення шкоди інтересам держави неодноразово виникала в судовій практиці, зокрема, як зазначено в абз. 2 п. 3 Рішення Конституційного Суду України від 8.04.1999 № 3-рп/99 у справі щодо офіційного тлумачення положень ст. 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді), державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин.

Судова практика щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332-1 КК України, засвідчила, що на практиці під шкодою інтересам держави визнається передусім заподіяння шкоди її економічним інтересам, що полягає в незаконному переміщенні товарів і вантажів на ТОТУ, з яких 80% – це продовольчі товари (м'ясопродукти, молокопродукти, печиво тощо), 16,67% – товари господарського призначення (меблева фурнітура, будівельні матеріали тощо), 3,33% – тютюнові вироби.

Таким чином, запровадження вітчизняним законодавцем відповідальності за порушення її здійснено з метою забезпечення особливого правового режиму, встановленого на окупованій території, задля недопущення потрапляння з їхнього боку різного роду протиправних проявів, задля яких був запроваджений прикордон-

ний режим. Криміналізація цього діяння є важливим аспектом створення умов для належної захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз у прикордонній сфері.

Державний кордон України в Криму та окремих районах Донецької і Луганської областей, після схвалення відповідних законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на ТОТУ у Донецькій та Луганській областях», змінив свій правовий статус і набув правового статусу меж тимчасово окупованої території України. Саме тому зазначені діяння мають кваліфікуватися як порушення порядку в'їзду на ТОТУ або виїзду з них, а не як незаконне перетинання державного кордону України.

Ефективності дослідження будь-якого складу кримінального правопорушення, у т.ч. порушення порядку в'їзду на ТОТУ та виїзду з неї, неможливо досягти без ґрунтового й об'єктивного кримінально-правового дослідження. У зв'язку із цим слід здійснити подальше дослідження правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України, окреслити його криміналістичні та кримінологічні проблеми, вивчити співвідношення цього діяння із суміжними складами кримінальних правопорушень, а також вивчити інші пов'язані з розгляданим діянням проблемні теоретичні та практичні питання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Задорожній О.В. Наслідки анексії кримського півострова для міжнародного правопорядку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: ПРАВО*. 2015. Вип. 30. Т. 2. С. 187–190.
2. Конопельський В.Я., Бабенко А.М., Чекмарьова І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Х.: Право, 2019. 264 с.
3. Моніторинговий кримінологічний аналіз окремих видів злочинів в Україні (2013–2014 роки): навч.-практ. посіб. К.: Нац. акад. прок., 2015. 254 с.
4. Ортинський В. Взаємодія підрозділів правоохоронних органів України у протидії контрабанді наркотичних засобів: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: юрид. науки. 2017. № 884. С. 4–10.
5. Данилевський А.О., Данилевська Ю.О. Бланкетні ознаки в нормах про порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: проблеми тлумачення та правозастосування. *Вісник ЛДУВС ім. Є.О. Дідоренка*. 2016. № 4(76). С. 69–77.

6. Глуховеря К.М. Поняття інтересу за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / НДІ ПП. К., 2019. 235 с.
7. Нікітін А.А. Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 218 с.
8. Курилюк Ю.Б. Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика): монографія. К.: ВД «Дакор», 2020. 446 с.
9. Українське кримінальне право. Загальна частина: підруч. / за заг. ред. В.О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
10. Федосєєв В.В. Проблемні питання застосування ст. 332-1 КК України. *Досудове розслідування: актуальні проблеми і шляхи їх вирішення*: матер. постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 17 жовт. 2014 р.). Х.: Право, 2014. С. 162–164.
11. Кушнір Я.О. Порівняльна характеристика юридичних складів злочину, передбачених статтями 332-1 та 332-2 КК України. *Вісник Національної академії Держприкордонслужби України. Серія: юрид. науки*. 2018. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrpcurn_2018_3_12
12. Стрельцов Є.Л., Притула А.М. Кримінально-правова охорона державного (митного) кордону України. О.: Фенікс, 2015. 108 с.
13. Науково-практичний коментар КК України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
14. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
15. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ-Харків: Юрінком Інтер; Право, 2001. 416 с.
16. Антипов В. Кваліфікація порушень порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. *Юридична Україна*. 2015. № 10-12. С. 131–139.
17. Белов Д.М., Гаврилко В.С. Поняття та елементи конституційного ладу. *Науковий вісник УжНУ. Серія: ПРАВО*. 2014. Вип. 27. Т. 1. С. 77–79.
18. Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції, які належать до суспільно небезпечного діяння як ознаки об'єктивної сторони злочину. *Науковий вісник ЛьвДУВС (Серія юридична)*. 2009. № 4. С. 249–260.
19. Курилюк Ю.Б. Особливості бланкетної диспозиції ст. 332-1 КК України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 209-212.
20. Родіонова Т.В. Місце вчинення злочину за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2018. 247 с.
21. Огнев Т.Є. Незаконна міграція: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 20 с.
22. Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам: монографія. Х.: Діса плюс, 2013. 524 с.
23. Козлюк Л.Г. Кримінологічна характеристика особистості злочинця, який вчинив статевий злочин щодо неповнолітнього: монографія. Костопіль: ЗАТ «Костопільська друкарня», 2011. 135 с.